

UDC 930.85 (4—12)

YU ISSN 0350—7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XXII

Rédacteur

NIKOLA TASIC

Membre correspondant de l'Académie Serbe des Sciences et des Arts
Directeur de l'Institut des Etudes balkaniques

Secrétaire

ALEKSANDAR PALAVESTRA

Chercheur-assistant de l'Institut
des Etudes balkaniques

Membres de la Rédaction

De Yougoslavie: MILUTIN GARASANIN, ALOJZ BENAC,
RADOVAN SAMARDZIC, MILKA IVIC, CEDOMIR POPOV,
DRAGOSLAV ANTONIJEVIC, VESELIN ĐURETIC,
MIODRAG STOJANOVIC

De l'étranger: ANTHONY EMIL TACHIAOS (Thessalonique),
DIMITRIJE ĐORĐEVIC (Santa Barbara — Californie),
ALEKSANDAR FOL (Sofia), NIKOLAJ TOLSTOJ (Moscou)

BELGRADE

1991

ничку праксу крајем XIX века. Пример који потврђује сложеност манастирске целине Грегета, који се по много чему издваја од осталих фрушкогорских манастира, осветљава у свом раду Петар Момировић. Реч је о примерцима пластике, ретке у барокној

и класицистичкој уметности Карловачке митрополије, а и иначе стране православној цркви. То су свети престо и жртвеник, урађени под покровитељством владике Јована Георгијевића.

Марина Адамовић

Динко Давидов: ХИЛАНДАРСКА ГРАФИКА, заједничко издање „Просвета“, Београд, Балканолошки институт САНУ, Народна библиотека Србије, „Јединство“, Приштина, Београд 1990.

Из пера данас несумњиво најбољег познаваоца српске графике новијег доба, др Динка Давидова, изашла је још једна незаобилазна књига. Реч је о делу једноставно насловљеном „Хиландарска графика“. Динко Давидов је и овога пута непогрешиво следео светлост којом зраче духовни светионици српскога народа, међу којима Хиландар, још од времена својих првих ктитора Светог Саве и Симеона Немање, заузима сасвим особено место. Склоњен у брајма Свете Горе Атоске, измакнут од бура и ветрова што су столећима брисали земљом матицом, Хиландар је остајао упориште вере и традиције, монашке преданости и посвећености. Поштовање које је у православној свету уживао очитује се и у чињеници да су приложницима биле влашке војводе и руски цареви, да је било времена када су у њему бројнији били бугарски или грчки монаси. Тај затворени духовни врт светогорских монаха проживео је „златно доба“ средњег века усамљенички, готово непознат Европи, поготову западној. Тек од XVI, а нарочито од XVII века, екзотичност његове неприступачности почиње будити занимање, и то управо захваљујући графичким панорамама Атоса, дрворезима самих монаха или бакрорезима западних гравера.

Како сам аутор напомиње, прво занимање за непроучене хиландарске бакрорезне плоче по-

казао је проф. Светозар Радојчић почетком педесетих година, што је дало подстицаја сакупљању матрица расејаних по манастирским одајама. Међутим, тек настојањем Динка Давидова, уз професионалну сарадњу графичара Н. Меанџије и В. Михајловића, те свесрану помоћ хиландарског братства, започето је (1986) и за три године завршено отискивање графичких листова са старих бакрорезних плоча. Тек када се на белој хартији указао сплет црних линија, траг руке гравера који су пре четири, три, два века резали те плоче, било је могуће приступити стварној стручној и научној анализи једног дела непресушног хиландарског блага.

Аутор нас упознаје с процесом настанка ове књиге и читавим подухватом оживљавања једног заборављеног света слика. Захваљујући вишегодишњем изучавању графичке уметности, др Давидов је успео да нам сажето предочи историјске и уметничке оквире у којима су Атос и од њега неодвојиви Хиландар вековима опстајали. У том погледу је нарочито значајно оснивање Карловачке митрополије преко које је Хиландар поново успостављао везе са залеђем. Тако пратимо путеве којима су ходали светогорски монаси и путеве којима су, све радије и чешће, непознати ходочасници и знаменити Срби стизали у Хиландар. Посебно драгоцен део књиге чине репродук-

ције оригиналних гравира и потпун каталог хиландарског графичког корпуса.

Динко Давидов нас уводи у тај ненадано оживели црни и бели свет атоских предела и све-

тачких ликова, приближавајући нам га с љубављу истраживача и утемељеним познавањем научника.

Марина Адамовић

О ОБИЧАЈИМА ЈУЖНИХ СЛОВЕНА У МАБАРСКОЈ

Mária Kiss, *DELZSLAV SZOKASOK A DUNA MENTEN*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1988, 265.

Књига Др Марије Киш, научног саветника Етнографске истраживачке групе Мабарске академије наука, објављене у едицији *Етнолошке студије* (Néprajzi tanulmányok), открива и овога пута доброг познаваоца и истраживача обичаја Јужних Словена у Мабарској: у овој књизи она говори о обичајима и њиховим следственим променама које управљавају Јужни Словени, настањени пре три века у Мабарској, већим делом дуж Дунава.

Ауторка је овога пута, како то у уводном делу књиге казује, поставила себи задатак да сумира резултате не само својих истраживања, него и свих оних, који се овом проблематиком баве, а своје су резултате објавили у Мабарској, Југославији и још неким другим земљама, да упореди досадашње са најновијим и да их прикаже аутентично, колико су јој дозвољавала средства која су јој била на располагању.

Читаоца књиге Марија Киш упознаје најпре са историјом Јужних Словена у Мабарској (Срба, Хрвата, Словенаца и мањих етничких група, као Босанаца и других) који су се досељавали у ове крајеве са разних подручја Балканског Полуострва, највише по завршетку турских освајања и потврђује да је враћање Бундима од Турака (1686) и ослобођење од турске власти означило ново поглавље у историји Јужних Словена, али највише Срба, у Мабарској, а тиме и пројават народног стваралаштва.

Ауторка примећује, да су поред регистровања обичаја истраживачи поклонили велику пажњу и сакупљању народних песама: Јожеф Секач је користио у својој збирци (1836) највише песме из Вукових збирки, Фран Курелац је 1846. сакупио народне умотворине међу Хрватима у жупанији Шопрон, Мошон и Железној, у збирки Фрање Кухача заступљена је знатна грађа забележена у Мабарској. Спомине и друге сакупљаче народних умотворина Јужних Словена у подунавском делу Мабарске, а посећује пажњу карактеристичним обичајима које су они тамо забележили.

У књизи Марије Киш детаљно су обрађени *Божјини обичаји*: Бадањак, полагајник, припремање разних врста колача, колелари. Поглавље посвећено пролећним празницима говори о *Ускршњим обичајима*. Објашњава се Лазарица, Врбица, Велики петак, пост, бојење јаја, припремање разних јела; ту су обичаји Бурбевдана, као и обичаји летњих празника (Краљице), Ивандански обичаји.

Од празника заједнице и породице М. Киш издаваја славу (Крсно име), црквену славу (Простење) и описује игре у тим приликама. Износи погребне ритуале и обичаје везане за њих (Задушнице, Ружичао), а од обичаја везаних за газдинство освешћење марве и прело. Посебно поглавље посвећује обликовању и трансформацији обичаја и упоређује са балканским појавама.